

OMSORG MED KONSULENTER: En rekke private selskaper har opplevd stor vekst på å tilby bo- og omsorgstjenester for ressurskrevende personer. Flere av selskapene baserer seg hovedsakelig på innleide konsulenter, som kan sies opp kort varsel uten begrunnelse. Både fylkesleger, NHO og fagforeningene liker praksisen dårlig.

ILLUSTRASJONSFOTO: NTB SCANPIX/MIKAEL JONSSON

Omstridt konsulentbruk

Private firmaer som driver bo- og omsorgstjenester for psykisk utviklingshemmede, rusavhengige og psykisk psyke, baserer seg i stor grad på innleide konsulenter på korttidskontrakter. Fylkesleger er bekymret for brukerne. Jurister mener kontraktene er tvilsomme.

Det offentlige kjøper inn bo- og omsorgstjenester fra private aktører for flere milliarder hvert år. Tjenestene skal ivareta de mest ressurskrevende menneskene som kommunene plikter å gi et forsvarlig botilbud. Blant dem er tungt psykisk syke, voldelige og utagerende. Det er et voksende og lukrativt marked, med mange små og store aktører, som har gått under den politiske radaren.

Anbudene går til en lite regulert bransje, der mange firmaer baserer seg på at innleide konsulenter skal ta seg av brukerne. Ved å bruke innleide konsulenter sparer bedriftene penger til alle vanlige sosiale utgifter. Konsulentene må selv sørge for eventuell pensjonsavtale, syke- og ansvarsforsikring – samt skaffe vikar.

Kapital har vært i kontakt med en rekke aktører i bransjen som sier at innleide konsulenter er svært vanlig i private bo- og omsorgstjenester. Det finnes i dag over 22.000 enkeltmannsforetak i kategorien "helsetjenester".

Den omfattende konsulentbruken er i strid med NHOs uttalte linje for sine medlemmer innenfor denne bransjen – slik drift skal baseres på fast ansatte.

Ulik praksis

Aleris, Team Olivia, Incita og Humana Care er noen av de største aktørene i bransjen. Praksisen er ulik. Humana Care baserer seg i hovedsak på fast ansatte. Incitia oppgir å ha en konsulentandel på 23 prosent for hele virksomheten, mens Aleris har 70 prosent innleide konsulenter på sine heldøgns tilbud.

Vitalegruppen innrømmet i forrige utgave av Kapital at de hadde kuttet i bemanningen ved en institusjon uten å informere kommunene det gjaldt. Samtidig hadde firmaet fakturert kom-

muner for flere timer enn det som var levert. Det pågår nå en granskning i regi av Bærum kommune av firmaets virksomhet. Vitalegruppen baserer seg nesten utelukkende på innleide konsulenter i sine heldøgns tjenester.

- Oppdragsgivere presser selskapene til å bruke mer konsulenter.

Mona Lien, Humana

Kapitals dybde i bransjen viser:

◆ Det kreves ingen godkjenning for å drive bo- og omsorgsfirma med offentlig kontrakt.

◆ Mange firmaer baserer seg i stor stil på innleide konsulenter i stedet for fast ansatte.

◆ Innleide forteller at det stilles krav om at de danner enkeltpersonforetak, selv om de ønsker å bli ansatt.

◆ Innleide må selv dekke pensjon, syke- og ansvarsforsikring – få tar seg råd til det. Mange må selv skaffe og betale vikar ved sykdom.

◆ Bo- og omsorgsfirmaet Aleris har en taushetsklausul i kontrakten sin, der innleide kan få minst 100.000 kroner i bot for å røpe interne forhold.

◆ Aleris' kontrakt kan også sies opp på én måneds varsel, uten begrunnelse.

◆ Fylkesmenn er bekymret for bruken av innleide.

Konkurransesvidende

Mona Lien er administrerende direktør for det svenske omsorgsselskapet Humanas to norske selskaper, Humana Care og KOA. Hun liker ikke den omfattende bruken av konsulen-

ter i bransjen og mener den kan være konkurransevridende.

– Vi har tenkt at det å ha fast ansatte er den mest ryddige måten å jobbe på. Da sikrer vi kvaliteten og opplæringen på best mulig måte. Men vi ser at våre tjenester noen ganger ikke kan konkurrere på pris. Vi vet at aktører som opererer med mange konsulenter har muligheter til å levere noe lavere pris i tilbudet på de ulike anbudene, sier Lien.

Andelen konsulenter i omsorgsselskapet Humana Care er på under ti prosent i hele virksomheten. Innenfor bo- og omsorgstjenesten, hvor selskapet har 300 ansatte, er andelen konsulenter bare på tre prosent.

Lien mener staten og kommunene bærer en del av ansvaret for at praksisen med mye bruk av konsulenter har bredt om seg.

– Oppdragsgivere presser selskapene til å bruke flere konsulenter. Selv om man på den ene siden trekker frem tariffavtaler og ansattes rettigheter, ønsker oppdragsgiveren lavest mulig pris. Jeg skal ikke si at kvaliteten nødvendigvis er dårligere med flere konsulenter, men for å få ned prisen er det vanskelig ikke å operere med et antall konsulenter som er langt høyere enn det vi har, fortsetter Lien.

Oslo stiller krav

Landets største kommune, Oslo, har for første gang begynt å stille krav til andelen fast ansatte i sine kontrakter med private. Oslo kjøper inn heldøgns plasser til ca. 590 brukere for oppunder 740 millioner kroner i året hos kommersielle og ideelle aktører. I tillegg har de en omfattende kommunal drift.

Kommunen gjennomfører nå en anskaffelse for å inngå rammeavtaler for heldøgns bo- og omsorgstjenes- ▶

VIL VÆRE FRI: - De fleste av konsulentene som jobber hos Aleris ønsker ikke fast ansettelse, sier administrerende direktør Erik Sandøy i Aleris Omsorg. Selskapet har 70 prosent innleide konsulenter i sine heldøgns bo- og omsorgstilbud. Her er Sandøy på et omsorgssenter Aleris driver for mindreårige asylbarn.

FOTO: TROND SOLBERG/NTB SCANPIX

- Dårlig klima for varsling

Klausulen i konsulentkontrakten til Aleris om 100.000 kroner eller mer i bot dersom man deler informasjon om interne forhold utad, er problematisk.

Det mener advokat Birthe Eriksen, ekspert på varsling. Hun sier taushetsplikten omkring pasientforhold vil ligge der uansett, men at klausulen trolig går lenger enn loven tillater.

- I tillegg vil det å true med bøter overfor ansatte skape usikkerhet og dermed etablere en høy terskel for å ytre seg eller varsle. Hverken ansattes alminnelige ytringsfrihet eller varslingsrett kan reguleres bort.

Eriksen mener at trusselen om bot, kombinert med det som fremstår som en tvilsom status som innleid personell med svakt stillingsvern, skaper et særdeles dårlig klima for å kunne varsle om kritikkverdige forhold.

Aleris Omsorg-sjef Erik Sandøy kommenterer dette slik:

- "Boten" det refereres til har ingenting med konsulentens forhold til oppdragsgiver å gjøre. Aleris har en egen anonym varslingsmulighet gjennom et eksternt whistleblower-system som sikrer medarbeideres mulighet for anonym varsling.

ter til personer med utviklingshemming. Der stilles det krav om maks 20 prosent innleide, resten fast ansatte. Ifølge Kjerstin Ringdal, avdelingsdirektør i Velferdsetaten i Oslo kommune, stilles kravet for å få ryddige og skikkelige forhold både for brukere og personalet hos de private aktørene. Etter det Kapital er kjent med, er det få kommuner som stiller tilsvarende krav. Tjøme kommune, som er involvert i saken om Vitalegruppen, stiller ingen krav til fast ansatte i kontraktene.

Eget ønske

Aleris Omsorg, en av bransjens største aktører, har i dag avtale med en rekke av landets kommuner om bo- og omsorgstilbud til i alt 150 brukere. Bedriften har ifølge egne tall nesten 500 medarbeidere i denne tjenesten, av dem jobber 350 som selvstendig næringsdrivende konsulenter. Aleris skriver i en brosjyre at alle som er selvstendig næringsdrivende i Aleris-systemet, er det etter eget ønske.

- De fleste av konsulentene som jobber hos Aleris ønsker ikke fast ansettelse, men ønsker å ta oppdrag for Aleris som selvstendig næringsdrivende. Det er ikke en bevisst strategi fra vår side, men er slik arbeidsmarkedet har utviklet seg etter hvert som private aktører har blitt tildelt et

større og større ansvar for disse beboerne og dette samfunnsoppdraget på vegne av det offentlige, sier administrerende direktør i Aleris Omsorg Norge, Erik Sandøy.

Han mener mange ønsker å være selvstendig næringsdrivende "for å kunne ha en fleksibel arbeidssituasjon, og kunne tilegne seg erfaring og kompetanse fra flere steder". Sandøy sier at konsulentbruk i noen grad også tjener Aleris, fordi det gir dem en fleksibilitet til å ta midlertidige oppdrag på kort varsel.

- Betyr det at alle som vil, blir ansatt?

- Alle som er kvalifisert og har den relasjonskompetansen vi ønsker, får fast ansettelse om de ønsker det, så lenge vi har en oppdragsmengde som gir en forsvarlig drift med trygge arbeidsplasser for de faste ansatte, svarer Sandøy.

Han forteller at Aleris oppfordrer konsulentene til å tegne yrkesskade-forsikring, men de stiller ikke krav om det og har ingen kontroll med hvem som er forsikret.

Nye toner

Agneta Lindgren, toppsjef i Ambea Norge, som nå har overtatt Vitalegruppen, vil endre kulturen i den norske bedriften, der hovedregelen har vært konsulentbruk. Lindgren vil gi de

VIL ANSETTE: - I løpet av 2017 er målet vårt at mer enn 50 prosent skal ansettes. Vi har fra i år sluttet å engasjere nye konsulenter, sier Agneta Lindgren, toppsjef i Ambea Norge, som har kjøpt opp Vitalegruppen. Selskapet har til nå basert seg på konsulenter.

FOTO: GORM KALLESTAD/NTB SCANPIX

innleide konsulentene tilbud om fast ansettelse.

- Sammen med vår HR-sjef har vi har utarbeidet en plan for ansettelser av konsulentene. I løpet av 2017 er målet vårt at mer enn 50 prosent skal ansettes. Vi har fra i år sluttet å engasjere nye konsulenter, sier Lindgren, og legger til:

- Vår erfaring fra samme bransje i både Norge og Sverige er at det er enklere å få økt faglig kvalitet med faste ansettelser. Det øker også stabilitet og lojalitet til bedriften og trygghet til hver enkelt arbeidstager. Fornøyde arbeidstagere er selvsagt svært viktig for oss.

Ansvar pulveriseres

I 2014 var Fylkesmannen i Oslo og Akershus på tilsyn hos fire private bo- og omsorgstilbud i sitt distrikt, blant dem en boenhet fra Aleris. I Fylkesmannens rapport heter det:

“Spesielt byr det på utfordringer at virksomhetene har en omfattende bruk av konsulenter som er selvstendig næringsdrivende og som kan påta seg mye arbeid. Ofte er konsulentene ufaglærte. En manglende forståelse av at det er virksomheten som er ansvarlig for å sørge for at disse tjenesteyterne har nok kompetanse og deltar på veiledning, og ikke tjenesteyterne selv, fører til svikt i virksomhetens intern-

kontroll.”

Fylkesmannen fant at kunnskaper og ferdigheter om bruk av tvang og makt ikke var tilstrekkelige hos leverandørene. Videre heter det: “Selv om noen forhold ved bruk av private virksomheter ikke var en del av disse tilsynene, har Fylkesmannen sett at både bruk av selvstendige konsulenter i tjenesteytingen og uforutsigbarhet for den enkelte bruker knyttet til anbud og flytting også virker inn på rettssikkerheten.”

Hos én av de private som fikk besøk av Fylkesmannen i 2014, var det eksempelvis 31 ulike personer som hadde passet på en bruker i løpet av to måneder, mens det kommunale vedtak bare tillot tolv. Opplæringen av ansatte var ifølge Fylkesmannen mildest talt mangelfull, og det var uklart hvem som skulle kontrollere kompetansen til innleide vikarer fra vikarbyrå.

NHO vil ha fast ansatte

Dag Ekelberg, direktør for næringspolitikk i NHO Service, der blant annet Aleris er medlem, er klokkeklar:

- Våre bedrifter er helt klar på at konsulentbruk er uheldig. Kvaliteten på tjenestene er tjent med ryddige ansettelsesforhold og størst mulig grad av fast ansatte med tariffavtale.

Det er fagbevegelsen enig i. Fellesorganisasjonen, som organiserer verne-

Dette er saken

Kapital avslørte i forrige utgave at omsorgsfirmamet Vitalegruppen, som leverer bo- og omsorgstjenester til en rekke av landets kommuner, har kuttet i bemanningen ved en omsorgsinstitusjon uten å informere kommunene som betalte for tjenesten. Omsorgsselskapet fakturerte samtidig for flere timer enn det som ble levert. Selskapet har nå engasjert KPMG for å granske om faktureringen fra selskapet er i samsvar med avtalene det har med kommunene.

Vitalegruppen var tidligere eid av Magnus Anderson og advokat Børge Nygårdshaug. Selskapet ble 1. november i fjor solgt til den svenske giganten Ambea for en ukjent sum.

I desember i fjor mottok tre kommuner, som har kjøpt tjenester fra omsorgsselskapet, samt den nye Norges-sjefen i Ambea et varslingsbrev. Brevet inneholdt en rekke alvorlige påstander som hemmelig bemanningskutt, uriktig fakturering, usaklige oppsigelser og en fryktkultur i selskapet. Brevet førte til at Magnus Andersons kone, Hedvig Anderson, forlot selskapet på dagen. Hun ledet på det tidspunktet en avdeling i Vitalegruppen. Magnus Anderson måtte forlate selskapet i januar i år.

Bærum kommune var en av kommunene som mottok varslingsbrevet. Kommunen har engasjert revisjonsfirmaet BDO for å granske saken. Kommunen er Vitalegruppens største kunde.

Magnus Anderson og Børge Nygårdshaug har avvist at det har foregått en bevisst overfakturering i selskapet som de tidligere eide. Anderson mener det dreier seg om en omorganisering av personalet som “over tid skulle redusere kommunens kostnader”. Ingen av de to kjenner seg igjen i påstandene i varslingsbrevet.

pleiere, sosionomer og barnevernspe- dagoger, får en del henvendelser fra innleide konsulenter i den private bo- og omsorgsbransjen.

- Å ha egne staber med kompetente ansatte er bedre for alle parter. Konsulentene går på kontrakter som gjerne varer et år, og så må fornyes. Vi tror dette fører til mye gjennomtrekk i en bransje der brukerne har stort behov for stabilitet. Det er uheldig, sier forbundsleder Mimi Kvisvik.

Konsulentene ber forbundet om hjelp for eksempel ved sykdom eller ▶

EKYMRET: Fylkeslege Henning Mørland i Vestfold mener ansvaret blir pulverisert når kommunene setter ut driften av bo- og omsorgstilbud til private, som igjen setter arbeidet ut til innleide konsulenter.

UHELDIG: - Kvaliteten på tjenesten er tjent med ryddige ansettelsesforhold og størst mulig grad av fast ansettelse med tariffavtale, sier NHO-direktøren Dag Ekelberg.

FOTO: NHO PRESSESERVICE

når de er blitt presset til å skaffe vikarer. De forteller at det ikke er noe i arbeidets art som tilsier at de skal være konsulenter, og ikke fast ansatte. Forbundet heller også til den oppfatning at innleie i stor grad brukes for å omgå arbeidsmiljøloven, slik at personalet kan jobbe så mye de vil, og for å spare sosiale utgifter. I kontraktene heter det gjerne at de selv plikter å skaffe vikar ved sykdom. Det oppfordres altså til å bruke underleverandører, som de selv må betale.

Aleris mener de ikke sparer penger på å bruke konsulenter, og sier de følger arbeidsmiljøloven og mener at konsulentene deres har gode økonomiske betingelser.

Uten forsikring

De færreste konsulenter tar seg råd til å tegne pensjons-, syke- eller yrkesskade-forsikring. Det mener Fellesorganisasjonen er svært betenkelig, der man til dels jobber med utagerende personer og har reell risiko for å bli skadet. Få av konsulentene er organisert, og ingen av de som har bedt om hjelp, har villet ta saken til retten.

- De har taushetsklausuler som gjør det vanskelig for dem, forteller Kvisvik.

Jurist og høyskolelektor Kjell Ove Ernes ved Kristiania høyskole har på oppfordring fra Kapital sett nærmere på Aleris' standardkontrakt for konsulenter. Her heter det blant annet at oppdragstager står fritt til å ta oppdrag for andre, selv må bekoste opplæring/oppdatering uten vederlag og "selv bære den økonomiske risikoen for oppdraget, sine egne ansatte, vikarer og underleverandører". Kontrakten kan sies opp på en måneds varsel uten begrunnelse,

med øyeblikkelig virkning ved "saklig grunn".

Ernes sier kontrakten i seg selv er kurant juridisk, men også han stiller spørsmål ved om arbeidets art i realiteten er å betrakte som et vanlig ansettelsesforhold. De innleide gjør samme jobb som fast ansatte, har ofte ikke noen oppdrag for andre oppdragsgivere, er nøye styrt av oppdragsgiver gjennom vaktplaner og får betaling til fast tid hver

- Et konsulentsystem innebærer en klart økt risiko for at det blir uklart hvem som har ansvar for hva.

Henning Mørland, fylkeslege

måned - alt dette kan tale i retning av at det egentlig er et ansettelsesforhold, mener han.

- Det ville vært interessant å prøve en slik sak for retten, sier Ernes.

Aleris-sjef Sandøy sier:

- Ja, det er lett å se på arbeidssituasjonen til konsulentene som en parallell til fast ansatte. Men så lenge det ikke finnes regulatoriske krav og forskrifter for bruk av konsulenter, vil dette være oppdragstagers marked.

I en egenerklæring som konsulenter i Vitalegruppen må undertegne, forplikter man seg til å ha flere oppdragsgivere. Konsulentene må nemlig ha flere oppdragsgivere for å unngå at man skal betraktes som ansatt. Kapital er kjent med at konsulentene ofte bare jobber for én oppdragsgiver.

Flere som har henvendt seg til Fellesorganisasjonen, har ifølge Mimi Kvisvik fortalt at de ble bedt om å opprette enkeltmannsforetak da de søkte jobb. Samtidig kjenner hun til konsulenter som har ønsket å være innleide. Kapital har vært i kontakt med innleide i flere omsorgsbedrifter som har fortalt at det var en forutsetning å ha eget firma for å få oppdrag. Ingen av dem vil stå frem ved navn.

- Ingen er blitt pålagt å jobbe som konsulent. Dersom vi ved ønske om fast stilling ikke har hatt en oppdragsmengde som er stor nok til å ansette flere faste, har det nok forekommet at vi har opplyst om muligheten for å jobbe som konsulent, sier Aleris Omsorg-sjefen på sin side.

Bekymret fylkeslege

Fylkeslege Henning Mørland i Vestfold er bekymret på brukernes vegne.

- Det er kommunene som har ansvaret for å gi brukerne et forsvarlig tilbud. Ansvaret blir mer pulverisert når man setter ut driften av tjenestene til noen andre. Og så har vi også sett at endel av disse virksomhetene ikke drives som ordinære virksomheter med ansettelser, men har et konsulentsystem. Det er en ytterligere risiko for ansvarspulverisering, sier Mørland.

I Vestfold har det vært flere til dels stygge tilsynssaker mot Vitalegruppen. I 2013 ble et sykehjem som Vitalegruppen under sitt tidligere navn Friskmeldt hadde etablert, avviklet etter at Fylkesmannen under tilsyn fant en rekke lovbrudd.

Tilsynene hos private aktører i Vestfold er likevel så vidt få og spredte at Mørland ikke har grunnlag for å si at

BOLIGOMSORG: Private aktører fyller "omsorgshull" for det offentlige ved å tilby bemannede boliger, her fra et gårdsbruk der Vitalegruppen har noen av sine boliger. Mange av brukerne er sårbare for hyppige utskiftninger av personale. Kontrakter med innleide konsulenter kan i noen firmaer sies opp på en måneds varsel - uten begrunnelse.

FOTO: KAPITAL

private gir et dårligere tilbud enn de kommunene som driver bo- og omsorgstilbud selv. Men han bekymrer seg over at tilsynsmyndigheten ikke har oversikt over den private bransjen, at kommunene lager dårlige kontrakter og for bruken av konsulenter.

– Et konsulentssystem innebærer en klar økt risiko for at det blir uklart hvem som har ansvar for hva. Det som er mest bekymringsfullt, er at det kan være de mest sårbare brukerne som får disse tilbudene, som har til dels store og flere helseproblemer samtidig og som kommunene opplever at det er vanskelig å gi et tilbud til.

Mørland mener at kommunene må skjerpe seg som oppdragsgivere:

– Vår erfaring er at avtalene kommunene inngår med private ikke er veldig detaljerte. Det er ofte nokså uklart hvem som har ansvar for hva og hvilke krav til kompetanse som stilles. Men til sist vil det være kommunen som sitter med det overordnede ansvaret for at disse personene får et forsvarlig tilbud, understreker Mørland, og sukker:

– Vi har ingen oversikt over tilbudene, og det er ingen som skal sende disse avtalene til oss for vurdering.

Aleris Omsorg avviser at konsulentbruk går ut over brukerne.

Store spiser små

Innenfor privat barnevern har det skjedd en kraftig privat konsolidering de senere år, der fire-fem store aktører nå har det meste av markedet. Også innenfor bo- og omsorgstilbud utenfor barnevernet ser det ut til at de store er i ferd med å spise de mindre bedriftene.

Kapitals avsløringer i forrige utgave om Vitalegruppens irregulære bemanningskutt og overfakturering, har gjort inntrykk på bransjeorganisasjonen.

– Dette er det siste vi trenger i et valgår, sier Ekelberg i NHO Service.

– Slike saker rammer hele bransjens omdømme. Vi er helt avhengig av tillit hos politiske beslutningstagere. Vi har ingen tabbepvote.

NHO vil gå i bresjen for den faglige standarden og organiserer pr. i dag 14 bo- og omsorgsbedrifter innenfor bransjenettverket "Psykisk helse og avhengighet". NHOs bo- og omsorgsbedrifter omsatte for 1,1 milliarder kroner i 2015. Vitalegruppen er ikke medlem av NHO.

Ingun Stray Schmidt
iss@kapital.no

Siri Gedde-Dahl
sgd@kapital.no

Kapital-fakta: Privat omsorg i bolig

Tjenesten: Heldøgns bo- og omsorgstilbud til personer med psykiske lidelser, psykisk utviklingshemmede, personer med ulike typer rusavhengighet, tidlig demente, autister og andre diagnoser. Private, ideelle aktører er også en del av dette markedet.

Brukerne: Har ulike omsorgsbehov, men endel er svært ressurskrevende å ta hånd om. Det kan dreie seg om to-tre omsorgspersoner på én bruker, i ekstreme tilfeller fem personer på én bruker.

Risiko: Arbeidsplassene kan være tøffe og iblant direkte farlige. Noen brukere er utagerende og voldelige. En sosisjonom ble drept av en bruker på et privat botilbud i 2014.

Ufaglærte: I stor grad bemannes tjenesten av ufaglærte. Kun et fåtall har treårig utdannelse som vernepleier eller sykepleier.

Oppdragsgivere: I første rekke kommunene, men også helseforetak, kriminalomsorgen og Utlendingsdirektoratet. Kommuner har fått større ansvar etter reformer og nedleggelse av sentralinstitusjoner.

Omfang: Nesten 20.000 beboere under 67 år levde i "bolig til pleie- og omsorgsmål" i 2015 (utenom barnevern), en økning på 13 prosent fra 2010. Kommunene fikk i 2016 utbetalt 8,6 milliarder kroner fra staten til utgiftsdekning for særlig ressurskrevende brukere. Kommunene driver mange av boligene selv. Det private markedet er trolig minimum på et par milliarder kroner.